

Otroctví Izraele a narození Mojžíše

Původ materiálu

David Nečil

Pořadí v lekci

22

Téma

Kdo je doopravdy silný.

Cíle

- Vysvětlit, co je skutečná moc.
 - Ukázat, že víra není slabost, ale naopak může být zdrojem odvahy.
 - Ukázat, že Bůh často zasahuje nenápadným způsobem i tam, kde se zdá, že mlčí.
 - Nahlédnout téma „gastarbeiterů“ z jiné roviny.
-

22.1 Pro učitele

Biblický text: Ex 1,7–2,10

22.1.1 Výkladové poznámky

- Nepřehlédněte zásadní změnu situace: nastoupil nový farao, který už nevěděl o Josefovi, o zásluhách v minulosti. Podobná situace jako když jsou pozváni cizinci na práci a pak jsou vnímáni jako ohrožení.
- Jsou přijímána racionální opatření (v. 10: Musíme s ním nakládat moudře). Do těchto hezkých slov je zabalena represe a později genocida. Vzpomeňme na rádoby neutrální spojení „konečné řešení“.
- Opatření jdou postupně: napřed robota, nucené práce, pak otroctví — ztráta svobody, pak populační zásahy a nakonec otevřená genocida.
- Příběh se poprvé zadrhne u porodních bab.
- Poznámka: označení Hebrejové je původně hanlivé, etymologie je nejasná — ti za řekou, námezdníci, bezdomovci, lůza, chamrad'. Izraelci se tak někdy označovali před cizími národy. Dobře to zapadá do celkového postoje nadřazených Egyptanů vůči

méněcenným Izraelcům, kteří se množí jako myši.

- Porodní báby: otázkou je, proč jsou jmenovány jenom dvě. Jednak nejspíš nebyly u každého porodu a jednak mohly být představitelkami cechu.
- Otázka je, proč faraon volí takovou nepohodlnou okliku. Nejspíš mu jde o to nevzbudit rozruch, neriskovat otevřenou vzpouru. Porodní bábě stačí ve správný okamžik udělat patřičný pohyb, aby se dítě narodilo mrtvé a pak to svést na náhodu. Tím spíše, že báby byly volány jenom ke komplikovanějším porodům.
- Na druhou stranu je možné, že faraon nechce zničit Izraelce úplně, jenom je skřípnout a oslabit, aby mohl využívat levnou pracovní sílu. Tomu by pak odpovídalo i to, že je nechtěl pustit z Egypta.
- Silným tématem je strach. Faraon byl mocný, z lidské perspektivy viděno neměl žádnou konkurenci, život všech měl v hrsti. Nevěřil však, že budoucnost jeho života i jeho říše je v Božích rukou. Neměl komu by svěřil své obavy o osud Egypta, a proto začal být posedlý strachem.
- Báby se bály jistě i faraona. Ale bály se především Boha. S tímto kontrastem strachů je možné si pohrát — jestli je dobrý a špatný strach, co to znamená bázeň před Hospodinem, případně postavit vyprávění na paradoxu, že bázeň (před Hospodinem) dává odvahu, nebo na otázce, jestli strach, bázeň může dávat odvahu.
- Zmínka jmen: faraonovo jméno nezazní, zůstává bezejmenný. Báby mají jméno — jejich památka není vyhlazena. Z toho vyplývá, kdo má budoucnost, čí příklad máme následovat, čí postoj opravdu přežije. Mají starosemitská jména Šifra (vykládá se jako krása či těšitelka) a Púa (jasná nebo ta, která sténá).
- Vyprávění o narození Mojžíše začíná tím, že život nekončí ani nařízením krutého faraona. Narození Mojžíše připomíná moderní realie asi jako příběh o dítěti, které se narodí vězňům v koncentračním táboře.
- Není od věci si připomenout, že i Ježíš se narodil za mimořádně ohrožujících okolností (Herodes), i on a jeho rodiče mají co do činění s Egyptem (Mt 2,13–23). V obou příbězích spása a vysvobození vzešlo skrze jednoho člověka celému národu a celému světu. Tak jedná Hospodin.
- Je nesmírně zajímavé odpovědět si na otázku, proč vlastně faraonova dcera Mojžíše přijala: bylo jí ho líto. Dobře věděla, že je to jedno z hebrejských dětí. Možná někdy obyčejný soucit dá do pohybu velké věci.
- Celý příběh je o mohutné mašinerii moci, která může zničit celý národ. Proti ní stojí jednotlivci, kteří zdánlivě udělají jenom maličkosti — báby, které nechají žít pár nemluvňat; Jokebed a Amrák, kteří se mají rádi a počnou nový život i v situaci krajního ohrožení; soucit faraonovy dcery. Ale k záchraně to stačí.

22.1.2 Úskalí

- Je snadné a svůdné odsoudit zlého faraona a postavit se na stranu těch bab. Skutečnost je ale komplikovanější. Jde o to, že v naší současnosti by s faraonovým jednáním možná mnoho našich současníků souhlasilo a označilo by ho jako strach o ušlechtilé a správné věci. Nemuselo mu jít jen o vlastní trůn, ale dejme tomu o národ. O zachování úctyhodné a starobylé kultury Egyptské říše. To může být interpretováno jako ochrana pozitivních hodnot: v Egyptě jsou doma Egypťané, Izraelci k nim zavlékli cizí kulturu, cizí náboženství. Problém je, že výsledkem těchto „spravedlivých“ požadavků je genocida.
- Jde o důsledky — že totiž strach odlidštil protivníka. Faraon Izraelce vnímal nikoliv jako lidské bytosti či dokonce bližní, ale jako skupinu, národnost, statistické číslo v kolonkách porodnosti. Jako problém, se kterým je potřeba se vypořádat jakýmkoliv prostředky.
- Druhým úskalím je určitá frustrace: mělo to nakonec všechno nějaký smysl? Vždyť víme, že si faraon našel jinou cestu. Nějaké dvě báby ho nezastavily. Když jeho plán selhal, vydal se cestou otevřené brutality a izraelské chlapce začali systematicky likvidovat vojáci. Ale je to stejná otázka, jestli měla smysl práce Nicolase Wintona, který zachránil pár set dětí, když pak byly zavražděny miliony. Smysl má každý lidský život. Zlu má vždycky cenu se bránit, brzdit ho a stavět mu hráz.

22.1.3 Odkazy

Starý zákon: p?eklad s výkladem. Nový p?eklad Písma svatého. 2, Exodus, Leviticus: druhá a t?etí kniha Mojžíšova. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1988.

Novotný, Adolf: *Biblický slovník*. Praha: Kalich, 1992.

Funda, Otakar Antoň: *Podle Bible nejmenším*. Praha: Prvokruh, 1992.

22.2 Pro děti

22.2.1 Předškolní děti

Na březích velké řeky Nil (*položít modrý šátek*), leží veliká země Egypt. Je známá svými úžasnými a velkými stavbami, které všichni obdivují. (Rozložit několik pyramid vyrobených z papíru.)

Ale žily tam i chudé rodiny v obyčejných domech. Říkali si Izraelci. Všichni byli příbuzní a patřili k sobě. Věřili v Hospodina. Byli to otroci.

V té zemi vládl mocný farao (*dejte si před obličej faraonskou masku vytištěnou na tvrdém papíru*).

Faraon Izraelce neměl rád. Nařídil, že když se jim narodí holčička, mohou si ji nechat, ale když to bude chlapeček, musí ho dát jeho vojákům. Ti ho pak odnesli pryč.

Jednou se jedné izraelské mamince narodil chlapeček.

(Ukázat panenku — jednoduchá loutka — do jednobarevného kapesníku, do šátku nebo i ponožky se dá kousek vaty nebo něčeho podobného a dole se to zaváže tak, aby vznikla hlavička. Na tu se namaluje obličej miminka, případně můžete polotovar namalovat s dýtkami.)

Maminka nechtěla svého syna dát vojákům. A tak ho ukrývala. Ale nešlo to pořád. Chlapeček křičel, až to bylo slyšet na ulici, a pak by mohli vojáci odvést celou rodinu.

Všichni se moc báli a nevěděli co dělat. Nakonec maminka upletla pěknou ošatku a děťátko do ní položila. Starší sestřička Miriam se divila, k čemu to bude. Maminka jí řekla — odneseme košíček k řece a položíme ho na vodu do rákosí. Věřím, že Pán Bůh nám pomůže. Ty se schováš za strom a budeš pozorovat, co se bude dít.

Příští den položili děťátko v košíku do rákosí.

(Položte košíček s panenkou na šátek znázorňující Nil. Pokud chcete, můžete ho položit ještě na vycpanou rukavici, která znázorní Boží ochranu.)

Miriam se schovala za strom. Hrozně se polekala, když uviděla faraonovu dceru, jak přichází k řece.

(Znázorníme bílou nebo jinak vznešenou vycpanou rukavicí, na kterou můžeme navléknout prsteny, nebo náramek.)

Faraonova dcera poručila: „Támhle v rákosí je košík. Přineste mi ho!“ Když ho přinesli, uviděla princezna malého chlapečka. „Ten je maličký a roztomilý.“

Hned ji napadlo, že to bude dítě otroků, kterým král zakázal nechávat si syny.

„Vezmu ho k sobě.“

(Položte loutku na bílou rukavici.)

„Kdo se ale o něj bude starat?“ zvolala jedna služebná.

Tu Miriam vystoupila z úkrytu, poklonila se princezně a řekla: „Já znám jednu ženu, která by se o něj mohla starat. Mohu ji přivést?“

Princezna souhlasila a Miriam běžela pro svou maminku.

Když jí přivedla, princezna jí řekla: „Postarej se o to dítě a až povyroste, přiveď ho ke mně do paláce.“

Maminka to slíbila a byla šťastná. Tomu chlapečkovi dali jméno Mojžíš.

Pomůcky

Modrý šátek, jedna nebo dvě papírové pyramidy, látková loutka (popis výroby je v textu vyprávění), košíček pro loutku, jedna nebo dvě různé rukavice. Předlohu pyramidy a faraonskou masku najdete na adrese <http://goo.gl/plQOlo> pod číslem úlohy (22).

22.2.2 Mladší školní děti

Připravte tabuli nebo papír se dvěma sloupci. Vysvětlení: mít strach je nepříjemné, většinou nejsme rádi v situaci, kdy se něčeho bojíme.

Pak můžete zkusit vyplnit jeden ze sloupců příkladem „špatného“ strachu. Např. bojím se šikany, bojím se, protože jsem něco provedl, protože jsem něco prošvihl...

Otázka: může být ale strach dobrý? Nadepsat kolonku: dobrý strach. Příklady: bojím se o někoho, protože ho mám ráda, bojím se jezdit rychle, abych někoho nesrazil autem; bojím se udělat nějakou špatnost...

Poznámka: Děti možná v průběhu vyplňování sloupce přijdou s námětem, který se hodí do druhé kolonky — otevřete to téma hned, pochvalte je.

Vyprávění o porodních bábách

Izraelci bydleli v Egyptě. Pásli tam faraonova i svoje stáda. Víte, jak a proč se ocitli v Egyptě? (Připomeňte Josefa a jeho titul zachránce Egypta, hladomor, faraonovu vděčnost.)

Jenže věci se změnily. Nový farao už Josefa neznal. Nebo možná o něm nechtěl nic vědět. Izraelci mu byli cizí. Věřili v jiného boha. Měli jiné zvyky. Jinak vypadali a jinak se oblékali. Měli hodně dětí. A farao z nich dostal strach. Měl strach, že jich bude víc než Egyptanů, že

Izraelci zničí jejich způsob života. Jak může člověk strach překonat? Třeba tak, že si zavolá na pomoc někoho silnějšího. Někoho, kdo mu pomůže ten strach překonat. Jenže v tom byl faraonův problém. On nikoho silnějšího a mocnějšího neznal. Myslel si, že je nejmocnější ze všech lidí. Možná vás napadne, že měl zavolat na pomoc Pána Boha. Ten je mocnější než lidé. Když se bojíme, můžeme se k němu utíkat, modlit. Jenže farao si myslel, že je stejně mocný jako Bůh. Že je přímo bohem Egypta. A tak byl na všechno sám. Neměl se s kým o svůj strach rozdělit. Neměl nikoho na pomoc. Proto se rozhodl udělat to jedinou mocí, kterou znal — tak, že zničí toho, koho se bál.

Jen si to představte: takový mocný vládce a má strach z obyčejných pastýřů. A jeho tatínek se bál o trůn, pokud bude sucho. Je to zajímavé, že někdy ten, kdo se zdá nejohroženější a nejmocnější, je ve skutečnosti nejslabší a propadá strachu.

Faraon na to šel chytře. Nechtěl hned povolávat vojáky. Povolal si izraelské porodní báby. Dnes bychom řekly, že to byly porodní asistentky. Nebo duly. Pomáhaly ženám u porodu.

Faraon vymyslel takový ďábelský plán. Když taková porodní bába drží nemluvňátko, stačí, aby udělala neopatrný pohyb, a dítě zemře. To se tehdy při porodu občas stávalo. A tak to bude vypadat jako náhoda.

To je něco strašného, šíleného. Ale faraonovi to bylo fuk. Izraelci pro něj nebyli lidé, ale problém. Svůj plán promyslel do nejmenších detailů. Stačí, když takto zabijí jenom chlapce. Z dcer nevyrostou vojáci. Egypťané si je můžou brát za otrokyně nebo i za manželky.

Jenže i když to farao tak dobře promyslel, s jednou věcí nepočítal a na té se celý ten jeho dokonalý plán zadrhnul. Nepočítal s tím, že ho ty porodní báby neposlechnou.

Ale proč ho vlastně neposlechly. Byly tak odvážné? Ano, ale nejzvláštnější je, že měly odvalu, protože se samy bály. Bály se Boha. Měly strach před Hospodinem. Bály se Hospodina, který chrání život. A díky tomu našly odvalu postavit se i tak mocnému potentátovi, jakým byl farao. Faraon byl mocný a jistě se bály i toho, že jim může ublížit. Ale jejich bázeň, jejich úcta k Bohu, jim dala statečnost, odvalu postavit se mocnému panovníkovi. Farao věřil jen sám sobě, a proto byl sám a proto se bál. Bábám byla víra posilou, aby udělaly správnou věc.

Vyprávění o narození Mojžíše

Poznámka: je možné místo vyprávění zazpívat písničku *Houdajd?hou* od Boba Fliedra a nechat děti, ať podle nápovědy v písničce příběh samy dovypráví.

Farao se s tím nespokojil. Jeho strach byl stále větší. Když mu to nevyšlo s bábami, dal rozkaz svým lidem, aby usmrtili všechny izraelské chlapce.

Zabíjet děti je největší ohavnost. Izraelci byli zoufalí. Jedna maminka Jókebed už nevěděla, kam svého syna ukrýt, a každý den se třásla strachem, kdy ho Egypťané vyslídí. V zoufalství vložila své dítě do košíku, který vymazala smolou, až vznikla taková malá lodička. Košík vložila do rákosí na břehu Nilu a doufala, že Bůh její dítě zachrání. Raději se vzdala svého dítěte, aby mu zachránila život.

Tou dobou přišla k řece faraonova dcera se svými dvorními dámami. Když uviděla košík, byla zvědavá, co v něm je. Nechala si ho přinést, otevřela ho a spatřila děťátko. Dobře věděla, kde se tam vzalo, že je to jedno z hebrejských dětí. Ale přemohl ji soucit, vzala dítě pod svou ochranu a dala mu jméno Mose — to je vytažený. Jeho mamince dokonce dovolila, aby ho odkojila, a pak ho sama vychovala v královském paláci.

Hospodin učinil zázrak. Ten první, když se dvě obyčejné porodní báby bály Boha, a tak měly odvahu postavit se faraonovi. Druhý zázrak se stal, když maminka měla tak ráda své dítě, tak se o něj bála, že měla odvahu se ho vzdát, a do třetice se stal zázrak, když lítost pohnula srdcem egyptské princezny. A skrze tyhle zázraky Bůh začal připravovat vysvobození Izraelců z Egypta.

Pomůcky Tabule nebo papír se dvěma sloupci — viz na začátku.

22.2.3 Starší školní děti

Vyprávějte dětem o změně situace, faraonově nápadu, soustřed'te se na jeho motivy.

Pak děti vymyslí a sehrají scénku, jak asi báby reagovaly, když odešly z audience od faraona. Pokud je více dvojic, může každá dvojice sehrát svůj scénář. Každá scénka je uvedena jakoby hlasem faraona: „...a když zjistíte, že to je syn, usmrťte jej; bude-li to dcera, ať si je naživu.“

Pokud děti nezvládnou scénku vymyslet, mohou přečíst následující:

Šifra

Ještě teď se mi třesou kolena. Co budeme dělat? To přece nesmíme — zabíjet malé děti.

Púa

To máš pravdu, ale faraon je faraon. Když neposlechneme, pak zabije on nás. A možná celou naši rodinu.

Slyšelás ten příběh o tom pekařovi? Prý otci tohohle faraona jenom malinko připálil rohlíky — a on ho dal vsadit do vězení a po pár dnech ho popravil. A náš farao není o nic lepší. Spíš horší.

A podívej se na to ještě takhle — nikdo se nemusí nic dozvědět. Víš přece, jak to při porodu chodí. Občas se zkrátka něco nepovede. Stačí jeden nenápadný pohyb a svedeš to prostě na nešťastnou náhodu.

Šifra

Jak to mluvíš prosím tě? Copak tohle jde? Jako bába jsi slibovala, že budeš pomáhat a uděláš všechno, co je možné, abys zachránila život matce a dítěti. To chceš všechno zradit? A i kdyby to nikdo neviděl, Bůh o tom přece vědět bude.

Púa

No jo, ty to máš jednoduché. Ty jsi věřící. Ty se můžeš vždycky vymlouvat na Boha. Ale co já? Mně proti faraonovi nikdo nepomůže.

Šifra

Ty jsi dobrá. Myslíš, že já nemám strach? Myslíš, že mně se chce umřít? Ale jaký by to byl život s takovou vinou? Jsou prostě věci, které jsou důležitější než zachovat si život.

Jeden mudrc prý kdysi řekl: „Kdo by usiloval svůj život zachovat, ztratí jej, a kdo jej ztratí, zachová jej.“

Púa

S takovýma chytrýma řečma na mě nechod'. Já si chci zachránit hlavně svoji kůži. V tom mi nějaká víra stejně nepomůže.

Šifra

Hele a pamatuješ se, jak jsme se tenkrát poprvé potkaly v porodnický škole U kulatý báby?

Púa

A co jako myslíš?

Šifra

No, určitě si vzpomínáš na naší třídní premiantku Selfu. Jak se do mě navážela a dělala mi ze života peklo. A všechny se jí bály. Nikdo se mě nezastal. Protože jinak by udělala peklo ze života i jim. A ty jediná ses mě zastala a nebála ses se mnou kamarádit. Proti všem. Proč jsi to vlastně udělala?

Púa

No, zdálo se mi to správné... Ale to je docela něco jiného. Ona mě nemohla dát do vězení.

Šifra

To sice nemohla, ale jinak je to stejné. Je důležité, žes měla odvahu. Že ses postavila někomu, kdo si myslí, že může všechno. Tak jako faraon. To je totiž víra — když člověk věří, že má cenu udělat správnou věc. I když to může být nebezpečné. I když to může bolet. Na takového člověka je i faraon krátký.

Púa

No tak dobře, zkusíme to. Ale musíme na to nějak chytře. Aby nám to prošlo. To víš, faraon je přece jenom faraon.

Pak dovyprávějte jak to báby provedly, jak ošálily faraona.

Scénka může iniciovat rozhovor o situacích, kdy je nebezpečné jednat správně a jak v nich pomáhá víra.

Na závěr přidejte vyprávění o narození Mojžíše — je k tomu možné využít vyprávění pro mladší školní děti.

Pomůcky Šátky a jiné rekvizity na báby, případně text scénky.

22.2.4 Přesah

- Zkuste srovnat situace Izraelců tehdy a dnešních „gastarbeiterů“.
- Mluvte o tom, co to znamená bázeň před Hospodinem a jak může být počátkem moudrosti (Ž 111,10).
- Kdy vám víra dodala odvahu?
- Kdo měl odvahu udělat správnou věc, přestože si je mocní „podali“? (Hus, Horáková, Bonhoeffer...)

22.3 Liturgie

22.3.1 Písně

Houdajd?hou (viz <http://goo.gl/hSOeXA>); *Báby* (SV 47), *Nejsi sám sv?j* (SV 157)

22.3.2 Biblický text k zapamatování

Přichází den strachu, já však doufám v tebe. V Boha, jehož slovo chválím, v Boha doufám, nebojím se, co mi může udělat tělo? (Ž 56,4n)

22.3.3 Rituál

Volný jsem, volný jsem, Bohu díky, volný jsem.

22.3.4 Okénko do bohoslužeb

Vzpomeňte na svědky víry, kteří museli prokázat svou odvahu. Nebo využijte povídání o dobrém a zlém strachu z odstavce pro mladší školní děti.

22.3.5 Modlitba

Napište na papírky důvod strachu, pak je dejte doprostřed a společně se modlete za Boží sílu svým strachům se postavit.

Bože náš, dej nám odvahu čelit strachu a udělat to, co je správné.

Odkaz na pracovní list

[08 Narození Mojžíše](#)

[19 Poroba Izraele a narození Mojžíše](#)

[19 Poroba Izraele a narození Mojžíše - st](#)

Cílová skupina

[Předškolní](#)

[Školní](#)

[Starší školní](#)

Katechetické cykly

[Dál přece nejedeme sami I \(Od stvoření k Josefovi + Od Mojžíše k Rút\)](#)

Biblický odkaz (kat)

[Exodus 1,7–2,10](#)